

KIRIM TATAR TÜRKÇESİ EDEBÎ DİLİNDE FİİL-TAMLAYICI İLİŞKİSİNE DAİR

On Crimea-Tatar Turkish Literary Language Verb-Complement Relations

Dr. Arzu S. ERTANE BAYDAR*

ÖZ

Bu çalışmada Kırım Tatar Türkçesi edebî dili ile oluşturulmuş metinlerden hareketle isim çekim (hâl) eklerinin kullanımı üzerinde durulmuştur.

Hâl eklerinin Kırım Tatar Türkçesi edebî dilindeki kullanımına dikkat çekilmiş; söz konusu eklerin bu lehçedeki kullanımları ile Türkiye Türkçesindeki kullanımları arasındaki farklılıklar tespit edilmiş ve bu farklılıkların nedenleri izah edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada verilen örneklerin tamamı tanıklı olup, örneklerdeki ilk numara sayfayı, ikincisi ise paragrafı göstermektedir. Ayrıca, örnek cümlelerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları da köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kırım Tatar Türkçesi, isim çekim (hâl) ekleri, hâl eklerinin kullanımı.

ABSTRACT

On this study, it has been emphasized on the use of noun infexinal suffixes from the point of texts which had been written on Crimea-Tatar literary language.

It has been focussed on the use of noun infexinal suffixes in Crimea-Tatar Turkish literary language and identification of the difference of the use of these suffixes in Türkiye Turkish and Crimea-Tatar Turkish, and the reasons of these differences.

Examples given in the study are all witnessed, the first number on the examples shows the page, and the second number shows the paragraph. And also the Turkey Turkish response of the sample sentences have been shown in the square bracket.

Keywords: Crimea-Tatar Turkish, noun infexinal suffixes, the use of infexinal suffixes.

* Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim üyesi.

Giriş

Hâl ekleri, bugüne kadar pek çok araştırmacı tarafından ele alınmıştır.¹ Biz de bu çalışmada Kırım Tatar Türkçesi edebî dilinde hâl ekleri ile fiiller arasındaki ilişkiyi Türkiye Türkçesiyle karşılaştırarak inceleyeceğiz. Kırım Tatar Türkçesi edebî dilinde fiillerle hâl ekleri arasındaki ilişki, Türkiye Türkçesine göre farklılık arz eder. Mesela Türkiye Türkçesinde yönelme hâli ekli bir tamlayıcı isteyen fiil, Kırım Tatar Türkçesinde aynı anlamda kullanılmasına rağmen farklı hâl ekli bir tamlayıcı alabilmektedir. Bu durum diğer tarihî ve çağdaş Türk lehçelerinde de vardır.²

Kırım Tatar Türkçesi edebî dilinde hâl ekleriyle fiiller arasındaki ilişkiyi gösteren örnekler, çeşitli türlerde yazılmış on sekiz eser taranarak elde edilmiştir. Örnek cümlelerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir. Örneklerdeki ilk numara sayfayı ikinci numara ise paragrafı göstermektedir. Çalışmamızda fiil-tamlayıcı ilişkisi, zengin tanıklı örnekler ile incelenecek ve bu türlü kullanımların nedenleri izah edilmeye çalışılacaktır.

¹ Örnek olarak bk. Hülya Arslan (1998), “Kazak Türkçesinde İsim Çekimi: Bulunma Hâli”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.: 5 Bahar, TDK Yay., Ankara, s. 448-454; Tahsin Banguoğlu (1995), *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara, 4. Baskı, s.326-331; Ahmet Buran (1996), *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yay., Ankara; Muharrem Ergin (1989), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul, 18. Baskı, s.215-230; Arzu Sema Ertane Baydar - Turgut Baydar (2005) “Kırım Tatar Türkçesinde İsim Çekimi: Çıkma Hâli”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.: 27, Erzurum, s.45-67; Arzu Sema Ertane Baydar - Turgut Baydar, “Kırım Tatar Türkçesinde İsim Çekimi: Bulunma Hâli”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.: 19, TDK Yay., Ankara, (Yayın sırasında); Arzu Sema Ertane Baydar - Turgut Baydar (2005), “Kırım Tatar Türkçesinde İsim Çekimi: Yönelme Hâli”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.: 20, TDK Yay., Ankara, (Yayın sırasında); Gürer Gülsevin (1997), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara, s.16-78; M. Fatih Kirişçiöğlü (2007), “Kuzey-Doğu Türk Lehçelerinde Hâl Eklerindeki Varyantlaşma” *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II*, 24-29 Eylül 2000, Ankara: TDK Yay., s.1065-1068; Zeynep Korkmaz (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri -Şekil Bilgisi-*, TDK Yay., Ankara, s.266-329; Zeynep Korkmaz (1995), “Batı Anadolu Ağzlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 2. Cilt, TDK Yay., Ankara, s.222-231; Zühâl Yüksel (2005), *Kırım Tatar Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*, Semih Eğitim Kültür Yay., Ankara, s.218-259.

² Örnek olarak bk. Gürer Gülsevin (1997), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara, s.16-78; Nevzat Özkan (1996), *Gagavuz Türkçesi Grameri*, TDK Yay., Ankara, s.121-129.

1. Kırım Tatar Türkçesindeki Eksiz (Ø) Tamlayıcılar

1.1. Kırım Tatar Türkçesinde Ø → Türkiye Türkçesinde Yönelme Hâli Eki

O yaq-bu yaq baqındı, aqsap kelgen adam körünmedi. (AK 134 /3)
[O tarafa bu tarafa bakındı, aksayarak gelen adam görünmedi.]

Şamran içeri kirdi. Cora pivo içe-içe televizor baqa edi. (YD 182/3)
[Şamran içeri girdi. Cora bira içe içe televizyona bakıyordu.]

1.2. Kırım Tatar Türkçesinde Ø → Türkiye Türkçesinde Vasıta Hâli Eki

Baq sen, bu viking peyda oluvnen buzdolafta içimlik tolğan. (YD 178/5)
[Bak sen, bu viking ortaya çıkar çıkmaz buzdolabı içeceklerle dolmuş.]

2. Kırım Tatar Türkçesinde Yükleme Hâli Eki Taşıyan Tamlayıcılar

2.1. Kırım Tatar Türkçesinde Yükleme Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Yönelme Hâli Eki

Amma Gülcian, evlengen soñ, qıyın olsa da, oquvını devam etti. (YD 204/3)

[Ama Gülcian, evlendikten sonra, zor olsa da , okuluna devam etti.]

Duyam, cezalanğan arqadaşlarını acıylar. (TE 73/2)
[Hissediyorum, ceza verilen arkadaşlarına acıyorlar.]

Men aqşamlığımı aşap, dudaqlarımni silgen soñ, laqırdını kene Saniye başladı. (M 112/5)

[Ben akşamlığımı yiyip, dudaklarımı sildikten sonra , Saniye gene lakırtıya başladı.]

Öz tuvğan şeerini kelgen edi. (TSS 3/5)
[Kendi doğduğu şehre gelmişti.]

Varvara Qarpovna, siz de meni külesiñizmi? (MEYY 91/1)
[Varvara Karpovna siz de bana gülüyor musunuz?]

Yarın ise başka mesele, onı yarın baqamız. (YD 182/1)
[Yarın ise başka mesele, ona yarın bakarız.]

2.2. Kırım Tatar Türkçesinde Yükleme Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Bulunma Hâli Eki

-Hizmet etecek olsanız başından sonunace olsun, bu işni biz sizlerge işanamız. (ÖY 55/4)

[*-Hizmet edecekseniz başından sonuna kadar olsun, bu işte biz sizlere umut bağlıyoruz / güveniyoruz.*]

3. Kırım Tatar Türkçesinde Yönelme Hâli Eki Taşıyan Tamlayıcılar

3.1. Kırım Tatar Türkçesinde Yönelme Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Ø

Hurnazlıqqa öğrenmek için on beş yıl oquycaq. (ÖY 14/3)

[**Kurnazlık** öğrenmek için on beş yıl okuyacak.]

3.2. Kırım Tatar Türkçesinde Yönelme Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Yükleme Hâli Eki

Ama özleri hususunda bir şeyler aytmağa sevmeyler. (DM 34/1)

[Ama kendileri hakkında bir şeyler **söylemeyi** sevmiyorlar.]

-Bıltır unuttım yazılmağa. (TE 115/3)

[Geçen yıl **yazılmayı** unuttum.]

Buna bakmadan, istidatle doğğan adamlar mutlaqa çalmağa, yırlamağa, oynamağa bilgenler. (MEYY 72/3)

[Buna bakmadan, istidatla doğan adamlar mutlaka **çalmayı**, şarkı **söylemeyi**, **oynamayı** bilmişler.]

En esası özünüñ sağlığını aytmağa unutqan. (ÖY 103/3)

[En önemlisi kendi sağlığını **söylemeyi** unutmuş.]

O tüfegini köterip pencerege közley. (TE 118/6)

[O tüfegini kaldırıp **pencereyi** gözlüyor.]

3.3. Kırım Tatar Türkçesinde Yönelme Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Bulunma Hâli Eki

Salkın suvğa ellerini, betini yuvdı. (M 62/3)

[Serin **suda** ellerini, yüzünü yıkadı.]

3.4. Kırım Tatar Türkçesinde Yönelme Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Çıkma Hâli Eki

Lâkin bilgen şeylerime özüm şübelendim. (DM 34/1)
[Lakin bildiğim şeylerden kendim şüphelendim.]

3.5. Kırım Tatar Türkçesinde Yönelme Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Vasıta Hâli Eki

Çukurlarını suvğa toldır. (CN 79/9)
[Çukurları suyla doldur.]

Er işte biri-birimizge yardımlaşamız. Bar şeylerimizni bölüşemiz. (M 36/1)
[Her işte birbirimizle yardımlaşıyoruz. Var olan şeylerimizi bölüşüyoruz.]

Küçük odanıñ içi acaip qoquğa tolğan. (M 40/3)
[Küçük odanın içi acayip kokuyla dolmuş.]

-Şimdi muna böyle saçmalap yürgende men başka birisine evlensem, yanığım tez savuşır belleyim. (TE 102/5)
[-Şimdi işte böyle saçmaladığımda başka birisiyle evlensem, heyecanım çabuk geçer sanıyorum.]

Uriye adındaki qıznu sevdi ve oña evlendi. (AK 115/1)
[Huriye adındaki kızı sevdi ve onunla evlendi.]

Velâdiyeni unutmaq içinmi, yoqsa açuvlanıp intiqam alacaq olupmı, bir qadınğa evlendim. (ÖY 97/9)
[Velâdiye'yi unutmak için mi yoksa öfkelenip intikam almak için mi, bir kadınla evlendim.]

4. Kırım Tatar Türkçesinde Bulunma Hâli Eki Taşıyan Tamlayıcılar

4.1. Kırım Tatar Türkçesinde Bulunma Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Ø

Bak sen, bu viking peyda oluvinen buzdolafta içimlik tolğan. (YD 178/5)
[Bak sen, bu viking ortaya çıkar çıkmaz buzdolabı içeceklerle dolmuş.]

4.2. Kırım Tatar Türkçesinde Bulunma Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Yönelme Hâli Eki

Madamki cenkte aksız yerde milliyonlarnen adamlar öleler, barsın olarnıñ biri men olayım. (MEYY 107/2)

[Mademki cenkte haksız yere milyonlarca insan ölüyor, varsın onların biri de ben olayım.]

Mında bazarğa tütün satmağa kelgen edim. (TSS 21/7)

[Buraya pazarda tütün satmaya gelmişim.]

-Mında ne vaqıt köçtiñiz? (ÖY 133/11)

[Buraya ne zaman göçtünüz?]

-Sen, Vika, nafile yerde meni o kadar aşşalaysıñ. (YD 191/4)

[-Sen Vika, boş yere beni o kadar aşağılıyorsun.]

4.3. Kırım Tatar Türkçesinde Bulunma Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Vasıta Hâli Eki

Bu da yetmegen kibi meni hırsızlıqta qabaatladılar. (MEYY 139/4)

[Bu da yetmemiş gibi beni hırsızlıkla suçladılar.]

Özeniñ suvu baarde gürüldep, öktenlenip aqa, yazda quruy. (BA 11/3)

[Derenin suyu baharın gürüldüyor, kibirle akıyor, yazın kuruyor.]

5. Kırım Tatar Türkçesinde Çıkma Hâli Eki Taşıyan Tamlayıcılar

5.1. Kırım Tatar Türkçesinde Çıkma Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Ø

Julgin apansızdan çevirildi ve başınen birisini urdı. (SY 171/16)

[Julgin apansız döndü ve başıyla birisine vurdu.]

5.2. Kırım Tatar Türkçesinde Çıkma Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Yönelme Hâli Eki

Qalpağını tizleri üstüne qoydı ve bir qolınıñ yumruğınen onıñ üstünden bastı. (SY 33/7)

[Kalpağını dizlerinin üstüne koydu ve bir elinin yumruğuyla onun üstüne bastı.]

Mañlayında, dudaqları kenarındaki buruşikler onıñ qarsambalı, ağır ömür keçirgeninden delâlet bermekte ediler. (CN 135/1)

[Alnındaki ve dudaklarının kenarındaki buruşuklar onun sıkıntılı, ağır bir ömür **geçirdiğine** delalet etmekteydiler.]

5.3. Kırım Tatar Türkçesinde Çıkma Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Bulunma Hâli Eki

Amma sonundan saña sevde oldım. (CN 77/6)

[Ama **sonunda** sana sevdalandım.]

Bir eki dakıqadan yukuğa daldı. (YD 195/7)

[Bir iki **dakikada** uykuya daldı.]

Lâkin sonundan, yatıp qalğance, atıp qalayım, dep kene qurtulmaqnıñ yollarını araştırdı. (Ö.Y. 172/2)

[Lakin en **sonunda**, yatana kadar atayım deyip gene kurtulmanın yollarını araştırdı.]

Nemseler zeerlegenler, aşağan öle eken dep, biri-birleriniñ lafını bölüp şamatalaşa ediler. Men de olarnıñ artundan qalmadım. (TE 56/1)

[Almanlar zehirlemişler, yiyen ölüyormuş diye birbirlerinin lafını bölüp, şamata ediyorlardı. Ben de onların **gerisinde** kalmadım.]

Sonundan cemaatnıñ tilinden tüşmemiz. (BA 82/14)

[**Sonunda** cemaatin dilinden düşmeyiz.]

Şu sebepten olsa kerek, Aleksey arqadaşnı yalıñız sovet esirleri arasından qıdırdı. (SÇ 15/7)

[Şu sebepten olsa gerek, Aleksey arkadaşı yalnız Sovyet esirleri **arasında** aradı.]

5.4. Kırım Tatar Türkçesinde Çıkma Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Vasıta Hâli Eki

O evçikday evçik yasap, oynar topraqtan. (SE 30/5)

[O ev gibi ev yapıp, **toprakla** oynar.]

Şu cümleden birkaç kere Server Üseinovnı aandı. (DM 84/2)

[**Şu cümleyle** birkaç kere Server Üseinov'u andı.]

6. Kırım Tatar Türkçesinde Vasıta Hâli Eki Taşıyan Tamlayıcılar

6.1. Kırım Tatar Türkçesinde Vasıta Hâli Eki → Türkiye Türkçesinde Yükleme Hâli Eki

Yerli adamlar bizge yurt berdiler bir tilim ötmeklerinen bölüştiler. (M 20/2)

[Yerli adamlar bize yurt verdiler, bir dilim **ekmeklerini** bizimle bölüştiler.]

Sonuç

Bu çalışmada, Kırım Tatar Türkçesi edebî dilindeki hâl ekli tamlayıcıların fiillerle ilişkisi, Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Tespit ettiğimiz farklılıkların, her iki yazı dilinin karakteristik özelliklerini yansıttığı görüşündeyiz.

Farklı hâl ekli tamlayıcılara rağmen, iki yazı dilinde de fiillerin anlamı değişmemektedir. Hatta Kırım Tatar Türkçesinde bazen bir fiil, anlamını değiştirmeden iki farklı hâl eki ile kullanılabilir. Yani mesela *bak-* fiili kimi zaman */+n//l/*, kimi zaman */+A//l/* tamlayıcı isteyebiliyor. İncelenen eserlerde kimi zaman *onu baqarmız*, bazen de *oña baqarmız* şekline rastlayabiliyoruz. Burada her iki örnekteki *bak-* fiilinin anlamı da aynıdır. Birinin */+n//l/* diğerkinin de */+A//l/* tamlayıcı alması *bak-* fiilinin anlamını değiştirmemiştir.

Bu durum, cümle tahlillerinde bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıdaki örnekte geçen */+n//l/* tamlayıcı nesne, */+A//l/* tamlayıcı ise yer tamlayıcı kabul edilir. Bir lehçedeki bir fiilin istediği tamlayıcı ile başka bir lehçede aynı fiilin aynı anlam ve görevde kullanılırken istediği tamlayıcı, farklı hâl ekleri taşıyabilmektedir. Ek değişikliği ögenin adını değiştirecek midir? Bu, tartışılması gereken önemli bir problemdir.

KAYNAKÇA

1. Taranan Eserler

- A K** *Ana Kaygısı*, Rüstem Müyedin (1995), Tavriya Neşriyatı, Akmescit
B A *Bir Afta*, İbrahim Paşi (1983), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
C N *Canlı Nişan*, İbrahim Paşi (1998), Tavriya Neşriyatı, Simferopol
D M *Dostluk Meşali*, Şamil Alyadin (1984), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent

- K İ** *Komendantın İşleri*, Enver Arifov (1990), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- M** *Miras*, Zakir Kurtnezie (1991), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- M E Y Y** *Menim Enişli-Yokuşlı Yollarım*, Sabriye Erecepova (1995), Tavriya Neşriyatı, Akmesic
- M S U** *Men Sizni Unutmadım*, Emir Faik (1974), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- Ö Y** *Ömürlük Yanımdasın*, Üriye Edemova (1977), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- S Ç** *Sığın Çokragı*, Emil Amit (1982), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- S E** *Saylama Eserler*, Remzi Burnaş (1994), Tavriya Neşriyatı, Akmesic
- S Y** *Senin Yıldızım*, Seitümer Emin (1994), Tavriya Neşriyatı, Akmesic
- T E** *Tanış Ezgiler*, Yusuf Akim; Cemil Sarıçev; Rüstem Aliyev (1976), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- T S S** *Toplar Suskan Son*, Cevdet Ametov (1976), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- Y A** *Yenişli Adımlar*, Abdulla Dermenci (1972), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- Y D** *Yıldızlarga Doğru*, Ervin Umerov (1983), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent
- Y H** *Yüksek Hizmet*, Şamil Alyadin (1983), Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent

2. Faydalanılan Eserler

- ARSLAN, Hülya, “Kazak Türkçesinde İsim Çekimi: Bulunma Hâli”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.: 5 Bahar, TDK Yay., Ankara 1998, s. 448-454.
- ASANOV, Ş.A.-GARKAVETS, A.N.- ÜSEİNOV, S.M., *Kırım Tatarca - Rusça Lugat*, Kiyev 1988, “Radyanska Şkola”
- AYDER, Memetov, *Praktikum po Grammatike Tatarskogo Yazıka*, Ukituvçi Neşriyat, Taşkent 1984, s.98-102.

- BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 1995, 4. Baskı, s.326-331.
- BİLGEGİL, Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul 1963.
- BOZKURT, Fuat, *Türkiye Türkçesi*, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara 2000.
- BURAN, Ahmet, *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yay., Ankara 1996.
- CLAUSON, Sir Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre – Thirteenth – Century Turkish*, Oxford 1972.
- EDİSKUN, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1992, 4. Baskı
- EMRE, Ahmet Cevat, *Türk Dilbilgisi*, İstanbul 1945.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican vd., *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, II*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1991.
- ERĞİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 1989, 18. Baskı, , s.215-230.
- ERTANE Baydar, Arzu Sema - BAYDAR, Turgut, “Kırım Tatar Türkçesinde İsim Çekimi: Çıkma Hâli”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.: 27, Erzurum 2005, s.45-67.
- ERTANE Baydar, Arzu Sema - BAYDAR, Turgut “Kırım Tatar Türkçesinde İsim Çekimi: Bulunma Hâli”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.: 19, TDK Yay., Ankara, (Yayın sırasında)
- ERTANE Baydar, Arzu Sema - BAYDAR, Turgut, “Kırım Tatar Türkçesinde İsim Çekimi: Yönelme Hâli”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.: 20, TDK Yay., Ankara 2005, (Yayın sırasında)
- ERTANE Baydar, Arzu Sema, “Kırım Tatar Türkçesinde Çatı Ekli ve Çatı Eksiz Bazı Fiillerdeki Yapı İle Uyumlu Olmayan Anlam Özellikleri”, *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 20-25 Ekim 2008, Ankara (sunulan bildiri metni)
- GÜLSEREN, Cemil, *Malatya İli Ağzları*, TDK Yay., Ankara 2000, s.132-133.
- GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara 1997, s.16-78.
- GÜLSEVİN, Gürer, *Uşak İli Ağzları*, TDK Yay., Ankara 2002, s.84-97.
- GÜNAY, Turgut, *Rize İli Ağzları*, TDK Yay., Ankara 2003, s.110-111.

- GÜNEŞ, Sezai, *Türk Dili Bilgisi*, İzmir 2002, 6. Baskı.
- KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih, “Kuzey-Doğu Türk Lehçelerinde Hâl Eklerindeki Varyantlaşma” *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II*, 24-29 Eylül 2000, Ankara 2007, TDK Yay., s.1065-1068.
- KOÇ, Nurettin, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1990.
- KORKMAZ, Zeynep, “Batı Anadolu Ağzlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 2. cilt, TDK Yay., Ankara 1995, s.222-231.
- KORKMAZ, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri -Şekil Bilgisi-*, TDK Yay., Ankara 2003, s.266-329.
- MUSTAFAYEV, E. M., *Büyük Rusça-Türkçe Sözlük*, Engin Yay., İstanbul 1996.
- ÖZKAN, Nevzat, *Gagavuz Türkçesi Grameri*, TDK Yay., Ankara 1996, s.121-129.
- ÜSEİNOV, S.M., *Kırım Tatarca-Rusça Lugat*, Simferopol 2005.
- YÜKSEL, Zühâl , *Kırım Tatar Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*, Semih Eğitim Kültür Yay., Ankara 2005, s. 218-259.
- ZEYNALOV. Ferhad R., *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi*, Çev. Yusuf Gedikli, İstanbul 1993.